

אַלְיָעֹר בֶּן־יְהוּדָה.

מאמר שלישי.

אכן, בביטוי אחד אפשר לציין את כל שאיפת-חיו של בן-יהודה במלוא-תפוסתה: הוא היה הראשון לשוללי-הגלות. לא קם בין הסופרים העבריים, ספוגי התורה והתלמוד, אדם, שהיה מוכשר לתת ספר-כריתות גמור להגלות, כאליעזר בן יהודה. הם ופינסקר והרצל, שוללי-הגלות הגדולים, לא יצאו מבית-המדרש ולא נשתקעו בתורת-ישראל מבחרי-ימיהם; ואף הם לא היו שוללי-גלות גמורים כבן-יהודה; ובא האות והמופת על זה, ששִׁשְׁתָּם חיו בגלות ופעלו בגלות ומתו בגלות, והשנים הראשונים את ארץ ישראל אף לא ראו... בן-יהודה יצא מתוך אותה יהדות, שעסקה מאות שנים, מדעת ושלא מדעת, בחזק הרעיון, שהתורה יכולה להחיותנו גם בגלותנו, עד שיבוא משיח; שהתורה היא הכל, שרוח-ישראל חזק הוא מצור ועז מחלמיש, שכל כלי יוצר על ישראל לא יצלה, ועוד, ועוד, והנה נקרע אדם מתוך חוג זה של גלות רוחנית או יותר נכון, רוחניות גלותית — ויצר את הרעיון המדיני העברי. הוא קרא בקול גדול, שלא על הרוח לבדו יחיה העם, שיש צורך באדמה, במדינה, בלשון, מועטת היתה בו מאד הרומאנטיקה של תרבות לאומית, שעשתה את משה הם לציוני; ומועטת היתה בו מאד הרומאנטיקה של עבודת-האדמה, שעשתה לציוניים את ליליינבלום ואת יה"ל, ובמקצת — גם את פינסקר וסמולנסקין. מדיני היה האיש הזה מטבעו, מדיני במובן היותר מדויק של מלה זו. התישבו בארץ, היו שם רוב איך שתהיו — ואז תהיו כח מדיני, ואז תתדבקו באדמה, ואז תהיו אומה. אומה רוחנית בלבד אינה אומה — זה היה חדוש גדול בימים ההם, ימי בעליה, תעודה" מצד אחד וימי הלאומיות הרוחנית בגולה" של סמולנסקין מצד שני. לא הרוח עיקר, אלא החיים, המעשה, המפעל הלאומי, ומכיון שכך, לא הסתפק בן-יהודה במאמרים ובנאומים, אלא עשה מעשה. הוא כתב ספר-כריתות להגלות בפועל. מה בכך אם בארץ-ישראל יש רק פראים מקבלי-חלוקה? מה בכך אם אין בעולם כולו

אדם מדבר עברית בקביעות, ככל אומה בלשונה – צריך לעשות מעשה: לשבת בארץ, לדבר עברית.

כי גם הלשון לא היתה לו ענין של רוח ושל רומאנטיקה. אף היא היתה לו ענין מעשי; יותר נכון: ענין מדיני. על-ידי תחית-הלשון היהודים נהיים לעם – ולעם מדיני. וכך שמשה לו גם הספרות העברית כולה אמצעי ליצירת מדיניות עברית לאומית – לא לאומיות-רוחנית, אלא לאומיות-מדינית. מעולם לא כתב בן-יהודה מאמר ספרותי בלבד, ככל סופר ראוי לשם זה. כל מאמר ומאמר שלו היה לו פון מדיני. אם כתב את מאמריו הנפלאים על „עניני-המדינות” ב„הצבי” ו„האור” וה„השקפה”, או אם כתב את מאמריו הפובליציסטיים הקצרים והחריפים בעתונים הללו וב„דואר-היום”, או אפילו את כתב מאמרים בחקירת-הלשון, – לעולם לא נתפון לשם ספרות עצמית או לשם חקירה סתמית: כוונתו היתה או להראות, שהלשון העברית מספקת את כל צרכי-חיו של האדם, או – מה היא אומה חיה בעלת מדיניות טבעית, או – מה תקנתו המדינית בארץ ומה אנו צריכים לעשות לתקון מדיניותה; וכיוצא באלו. כל החסרונות, שנראו בכתיבתו פה ושם ושהתרעמנו עליהם, באו מתוך מעלתו הגדולה; מתוך שלמותו – והשלמות היא תמיד חד צדדית – במובן השאיפה המדינית החיה והטהורה. מתוך כך חפה זמן ידוע על פקיד-רוטשילד, מתוך כך היה זמן ידוע אוגאנדי, מתוך כך יצא זמן ידוע נגד המורים, מתוך כך הגן כל הימים על הפוליטיקה של הנציב העליון. אנו התרעמנו עליו מפני שלא הבינו את הרשום העיקרי של נשמתו. אילמלא היו בו חסרונות אלה, לא היתה מעלתו גדולה כל-כך. רק צדיקים יצרם גדול כהר. ורק הר גדול ורם מטיל גם צל ארוך ביותר.

וכל תכונתו המופלאה, ואף מדיניותו הטבעית, מקור אחד היה לה: שלילת-הגלות. לשמה מוכן היה לכל מיני קרבנות שבעולם מצד האומה, קרבנות, שאנו, שאין אנו שוללי-גלות שלמים וקיצונים כמותו, התרעמנו עליהם וקבלנו עליהם. אבל בן-יהודה נעשה מאותו החומר, שממנו נעשו המורדים הגדולים במלכות-הרוח: מתוך התנגדות לדעותיו נעשה תקיף בדעותיו יותר ויותר, וכך נשאר עד יומו האחרון.

ושלילת-הגלות היא שגרמה, שנעשה אבי הדבור העברי. שנאת-מות שנא את לשון-הגלות – את הו'ארגון האשכנזי והספרדי והערבי; ואת הראשון יותר מכולם מפני שהוא מסוכן מכולם. לצאת מן הגלות היתה לו – לעזוב את לשונות-הגלות, ומפני שבגלות תפסה הלשון המדוברת בתור ענין מדיני וקנין לאומי חי את המקום היותר קטן בחיי-עמנו, מפני

שהדת היתה בגלות עיקר חיי-ישראל המיוחדים. – על-כן נעשה בן-יהודה נלחם בדת בכל תוקף, ועל-כן רומם והעלה את הלשון למדרגת עיקר כל העיקרים בחיי-האומה. רק מי שיבין דבר זה יבין גם את סוד מלחמת-הדת של בן יהודה וגם את סוד מלחמתו הגדולה בעד הלשון. אף הוא היה איש-אמונה שלם בתכלית. וכשם שהחרדים חזו בדת חזות-הכל, כך חזה הוא בלשון ראשית ואחרית של יהדות; ודוקה מפני כן מוכרה היה הכרח פסיכולוגי לבטל את ערך-הדת תכלית בטול.

על-ידי הלשון העברית החיה שלל את הגלות. אבל אף בתוך הלשון העברית עצמה שלל את כל מה שאין בו מן החי ומן המעשי. מעולם לא התעניין במונחים לשם הבעת הרגשות מופשטות ולשם סמון מושגים מופשטים. רק עניני-החיים בעברית עניינו אותו. לא ספרי-פילוסופיה בעברית היו לו עיקר ולא ספרי הלכה ופולפול, וכיוצא באלו, כשהם לעצמם, אלא אותם החלקים של ספרותנו העתיקה בכל הזמנים, שבהם מדובר על צרכי-חיים פשוטים וטבעיים: על עניני אכילה ושתיה, דירה ומלבושים, מלאכות ואומנויות. עניני הבנין והמטבח חשובים היו בעיניו לשם תחית לשוננו מ"מלות-ההגיון" של הרמב"ם, כאמור. ואם במלוננו הגדול כלל את הכל, הרי זה מפני שרצה להראות את כל עשרה וכבודה של לשוננו ומפני שרק מפעלים יוצאים מגדר-הרגיל היו מושכים את לבו. וכבר אמרתי, שבמלוננו זה כאילו אחז בדפק של הלשון העברית, שהיתה גוססת במשך שנות-אלפים בתור לשון-דבור, ועד כמה שדפק בה עורק של חיים סמן דבר זה במלוננו. אכן, מן החיות הזו שאב כח וחומר להחיותה כיום הזה, ובמותו צוה ללשון העברית חיים עד העולם! –